

PRED 150 ROKMI SA ISTVÁN BITTÓ STAL PREDSEDOM UHORSKEJ VLÁDY

Patrik DERFIŇÁK

Druhá polovica 19. storočia priniesla v Uhorsku nové možnosti uplatnenia pre množstvo talentovaných politikov, ktorí zásadným spôsobom prispeli k premene krajiny. Jedným z tých dnes už možno menej známych, no vtedy úspešne pôsobiacich v najvyšších funkciách bol István Bittó.

Narodil sa pred 200 rokmi, 3. mája 1822, ako potomok zámožnej zemianskej rodiny v Blatnej na Ostrove. Táto obec, nachádzajúca sa na území niekdajšej Bratislavskej stolice patrila Bittóovcom od stredoveku. O solídnom postavení rodiny svedčí okrem iného skutočnosť, že jeho otec Benjamín Bittó zastával úrad podžupana Bratislavskej župy. Napriek pracovným povinnostiam venoval veľa pozornosti výchove a vzdelávaniu svojho syna. Ten mu to v dostatočnej miere oplácal. Bol výborným žiakom. Keď po skončení štúdia práva nastúpil na svoje prvé úradnícke miesto v správe Mošonskej župy, získal si vďaka svojej pracovitosti a ochote pomáhať značnú obľubu medzi kolegami i verejnosťou. Zdalo sa, že ho čaká sľubná kariéra. O to viac, že v roku 1848 ho zvolili za poslanca uhorského snemu. Vzápätí sa však ako mnoho iných mladých uhorských vlastencov aktívne zapojil do revolučných udalostí rokov 1848/1849. Verejne vystúpil napríklad v Debrecíne či Szegede. Po porážke pri Világoši sa musel v obave pred prísny trestom nejaký čas ukrývať. Až v roku 1851 bolo vyhovené žiadostiam, ktoré on, jeho rodina a priatelia adresovali vládnucim kruhom. Vďaka tomu sa mohol vrátiť domov. Nesmel sa však verejne angažovať a pred nepriazňou okolia radšej odišiel na rodový majetok do Šomodskej stolice, kde žil v ústraní a venoval sa hospodáreniu na statku.

Postupne sa však situácia v krajine menila. Od konca 50. a začiatkom 60. rokov sa už reálne otvárali možnosti návratu niekdajších revolucionárov do spoločenského i politického života. Aj István Bittó sa pokúsil o návrat do politiky. Bol úspešný. V roku 1861 a následne aj v roku 1865 bol zvolený za poslanca uhorského snemu, keď kandidoval za mesto Szigetvár (dnes Maďarsko). Avšak v roku 1869 už ako tamjší kandidát vo voľbách neuspel. Preto mu vedenie Deákovej strany pomohlo s hľadaním nového obvodu. Ešte v tom istom roku tak znovu, tentokrát už úspešne kandidoval v Abrudbányi (dnes Rumunsko).

István Bittó nepatril k najlepším rečníkom. Tento pre politika značný nedostatok úspešne vyvažoval znalosťami a veľkou pracovitosťou. Vďaka tomu získal rešpekt i mnohých spojencov v politickom pôsobení, ale čo bolo najdôležitejšie aj dôveru F. Deáka. To, spolu so skúsenosťami, ktoré získal pri pôsobení v parlamente, kde sa okrem iného stal i jeho podpredsedom, viedlo k tomu, že bol poverený aj ďalšími funkciami. V rokoch 1871 – 1872 ho vymenovali za ministra spravodlivosti vo vláдах G. Andrásyho a M. Lónyayho. Bolo to práve v období, keď prebiehala rozsiahla reforma právneho systému. Do praxe sa zavádzal nový právny poriadok a nových sudcov mal menovať panovník. Napriek tomu, že voči jeho práci neboli väčšie námietky, ako skúsený politik predpokladajúci nevyhnutný pád vlády, podal ešte predtým demisiu. Tento krok mu umožnil po návrate do parlamentu získať miesto jeho predsedu, ktoré zastával v rokoch 1872 – 1874.

Pre Uhorsko to nebolo jednoduché obdobie. Začiatkom 70. rokov 19. storočia v krajine dlhší čas vyčíňala cholera, ktorá si vyžiadala viac ako 200 000 mŕtvych. Navyše v roku 1873 došlo k finančnému krachu na viedenskej i budapešťianskej burze, pričom sa kríza rýchlo rozšírila aj do ďalších krajín. Hospodárstvo zaznamenalo hlboký prepad, mnohé finančné ústavy i priemyselné podniky skrachovali. Negatívne následky krízy z roku 1873 sa ale prejavovali aj v nasledujúcich rokoch. V tejto situácii bol István Bittó 24. marca 1874 poverený zostavením a vedením novej vlády. Rovnako komplikovaná situácia ako v krajine bola aj na politickej scéne. Vládnuca Deákova strana strácala popularitu a postupne sa rozpadala na množstvo frakcií. Samotný István Bittó patril k tzv. Deákovmu krúžku (napríklad spolu s A. Trefortom), no vládu mal zostaviť v čase, keď mu i v rámci vlastnej strany vyrástla silná opozícia. Okrem frakcií konzervatívcov (A. Apponyi) či liberálov (B. Horváth, I. Hodossy), to boli najmä členovia zoskupení okolo M. Lónyayho. V takejto situácii sa teda prvoradou úlohou Istvána Bittóa stalo spájanie členov vlastnej strany. Súčasne, aby si zabezpečil pre vládu dostatočnú väčšinu v parlamente, usiloval sa o získanie podpory predstaviteľov umiernennej ľavice vedenej K. Tiszom. S ich podporou by bolo možné pokúsiť sa aj o vybudovanie stabilnejšej a dôveryhodnejšej vlády. To po problémoch a korupčných škandáloch spojených s predošlými uhorskými vládami bolo mimoriadne dôležité.

Zápasy vo vnútri vlastnej strany a politické rokovania s partnermi zostávali pre väčšinu verejnosti i politikov utajené. Nástup novej vlády vedenej Istvánom Bittó však i napriek tomu u verejnosti, ktorá dúfala v rýchle riešenie existujúcich problémov, vyvolal značnú pozornosť. Nádej vzbudzovala predovšetkým skutočnosť, že nový ministerský predseda dokázal na ministerské miesta získať schopných a rešpektovaných ľudí. Najmä nástup K. Ghyczyho za ministra financií a G. Bartala za ministra poľnohospodárstva, priemyslu a obchodu považovali doboví komentátori za „nečakaný, ale šťastný a úspešný nástup. Ak Bittóva ruka bude vo všetkom tak šťastná ako v tomto, vtedy sa jeho vláda ako ministerského predsedu v dobrej hodine zrodila“¹

Opatrný optimizmus, ktorí naznačili komentáre pri nástupe vlády Istvána Bittóa sa však rýchlo vytratil. Uskutočnili sa síce viaceré potrebné opatrenia, napríklad na stabilizáciu finančných pomerov v krajine, no bez dostatočnej podpory vo vlastnej strane nezostalo dosť času ani možností na prijatie ďalších zásadných zmien. Najvýraznejším výsledkom tak zostala zmena volebného práva. Kým na vidieku k zásadnejšej zmene nedošlo a voliť mohli všetci, ktorí vlastnili aspoň štvrtinovú usadlosť, v mestách sa situácia zmenila. Tu mohli voliť iba muži, ktorí zaplatili dane vo výške najmenej 5 – 15 zlatých. Voliť ale po novom mohli aj tí, ktorí mali vysokoškolský alebo univerzitný diplom. Prijatie nového volebného zákona výrazne znížilo počet voličov, čím došlo k oslabeniu najmä ľavicových strán. Preto aj jednanie s umiernenou ľavicou združenou okolo K. Tiszu viedli stále jasnejšie k fúzii oboch strán. Tú podporovala skutočnosť, že programovo si boli veľmi blízke. Navyše veľká časť členov Deákovej strany videla v K. Tiszovi silného politika, osobnosť akú uhorská politická scéna nutne potrebovala. Za týchto okolností István Bittó nemal inú mož-

1 Az új miniszterek. In *Vasárnapi Ujság*, roč. 21, 1874, č. 13, s. 194.

nosť, ako „úspešne“ ukončiť rokovania o fúzii politických strán a následne odstúpiť z funkcie premiéra. Oboje realizoval začiatkom marca 1875.

Najzásadnejšie zmeny musel urobiť István Bittó sám. Musel odísť z prestížneho úradu, ktorý vzápätí zaujal K. Tisza. Vzápätí po demisii sa prihlásil, ako to vlastne vyplývalo z výsledkov prebiehajúcej fúzie oboch politických subjektov, k Tiszovej liberálnej strane. To mu však na jednej strane prinieslo nie celkom presné označenie „prvého a súčasne posledného uhorského ministerského predsedu, ktorý sa otvorene prihlásil k opozícii“.² Na druhej strane mu tento krok nepriniesol nič konkrétne. Dokonca ani poslanecký mandát, ktorý sa pokúsil získať. Prešiel preto k skutočnej opozícii. Keď sa mu opäť podarilo získať poslanecký mandát, v parlamente ako poslanec zasadal až do roku 1884 už medzi členmi združenými okolo P. Sennyeyho a A. Apponyiho. Výraznejšie sa už ale nepresadil a postupne sa stiahol do úzadia. Vystúpil z neho až v závere života, keď ho v roku 1899 vymenovali za člena hornej komory uhorského snemu. Ako nositeľ veľkého kríža Leopoldovho rádu a skutočný vnútorný tajný radca sa tak opäť, aspoň formálne, vrátil do politického života. No už len na krátko, keďže 7. marca 1903 v Budapešti zomrel.

Použitá literatúra:

KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Uhorska (1000 - 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. ISBN 978-80-555-0921-1.

Országgyűlési almanach 1901 – 1906. Szerkeszti Sturm Albert. Budapest : Budapesti Tudósító kiadása, 1901.

Politické strany na Slovensku 1860 – 1989. Zostavil Ľubomír Lipták. Bratislava : Archa, 1992. ISBN 80-7115-029-0.

2 *Országgyűlési almanach 1901-1906*. Szerkeszti Sturm Albert. Budapest : Budapesti Tudósító kiadása, 1901. s. 146.